

فضانوردان شماره صفر

نشریات معمولاً قبل از انتشار رسمی، چند شماره تحت عنوان «صفر» به طور آزمایشی منتشر می‌کنند.

فضانوردان شماره صفر

جام جم آنلاین: نشریات معمولاً قبل از انتشار رسمی، چند شماره تحت عنوان «صفر» به طور آزمایشی منتشر می‌کنند تا مشکلات و شکل و شمایل کار را به دست آورند. در شوروی سابق هم فضانوردانی داشتیم که باید آنها را فضانوردان شماره صفر نامید، چون هیچ گاه در آن دوران نام آنها اعلام نشد گرچه مراحل آموزش و آزمایش را همانند یک کیهان‌نورد معمولی گذرانده‌اند. برخی از آنها حتی عنوان فضانورد آزمایشی داشته و برخی دیگر حتی در اسناد فضانورد خطاب شده‌اند.

از آنجا که آزمایش لباس و تجهیزات فضایی وقتگیر بود و نمی‌خواستند کیهان‌نوردان اصلی اتلاف وقت داشته باشند، این عملیات یعنی آزمایش‌ها را روی بدل فضانورد انجام می‌دادند، از سوی دیگر در زمان انجام آزمایش بارها اتفاق‌های غیرمنتظره پیش آمد که منجر به صدمه دیدن فضانورد گشت، لذا افرادی را انتخاب کردند تا برخی آزمایش‌ها روی آنان انجام شود.

قبل از سفر گاکارین به فضا هیچ کس به درستی از شرایط پرواز در بی‌وزنی اطلاع دقیقی نداشت، کارشناسان با حدس و گمان آموزش‌ها و آزمایش‌هایی پیشنهاد می‌کردند.

به عنوان مثال آزمایشگرها چند هفته بدون حرکت در حالتی روی تخت‌خواب دراز می‌کشیدند که پاهایشان بالاتر از سر قرار داشت، زیرا در شرایط بی‌وزنی خون بیشتری در قسمت بالایی تنه جمع می‌شود. بسیاری از آزمایشگرها بعد از پایان دوره بسختی می‌توانستند راه بروند.

سفینه‌های اولیه گنجایش یک فضانورد را داشت و برای آن که مقاومت بدن در برابر تنهایی در شرایط سفینه فضایی آزمایش شود، آزمایشگرها مجبور بودند هفته‌ها در اتاقی زندگی کنند که به آن اتاق کیهانی می‌گفتند. در این محفظه کاملاً ایزوله شده هیچ صدایی از بیرون شنیده نمی‌شد، اما این تنها مشکل زندانی نبود. در این اتاق‌ها فضانوردان مجبور بودند فشار هوای بالا و پایین‌تر از حد معمول، گرما و سرما را همراه با آزمایش‌های دیگر تحمل کنند. از جمله بعد از مدتی اقامت برای آن‌که به توانایی‌های مغزی آنان پی ببرند، نخست فضانورد حسگرهایی را به نقاط خاصی از بدن خود وصل می‌کرد. سپس روی صندلی مخصوصی می‌نشست که در استوانه‌ای با خطوطی موازی از بالا به پایین به صورت پیچدار قرار داشت که از بالای استوانه شروع و به انتهای آن ختم می‌شد. استوانه به حرکت در می‌آمد و فضانورد باید با چشمانش مسیر حرکت یک خط را دنبال می‌کرد.

در این حال توسط کسانی که بیرون اتاق نشسته بودند مورد سوال‌های مختلف قرار می‌گرفت و باید پاسخ منطقی به سوال‌ها می‌داد!

سرگئی نیفیدوف یکی از فضانوردان صفر بود که 35 سال از زندگی‌اش را در این حرفه سخت گذرانده و آزمایش‌های بسیاری انجام داده بود که بعدها از نتایج آنها کیهان‌نوردان در سفینه‌های واقعی بهره برده بودند.

او و دوستانش بارها از عهده این آزمایش‌های طاقت‌فرسا سربلند بیرون آمدند اما به آنها اجازه ورود به جرگه کیهان‌نوردان داده نشد.

نیفیدوف می‌گوید یک بار که پس از آزمونی پیچیده او و چند نفر از دوستانش بسختی بیمار شده بودند در یک بیمارستان نظامی با کیهان‌نوردان گروه گاکارین ملاقات داشتند. آنها را برای معاینه پزشکی به بیمارستان آورده بودند، اما برای آن که کیهان‌نوردان بدانند کارشان تا چه حد سخت است و ما چه بهایی را تا آن روز پرداخته‌ایم آنها را برای ملاقات آزمایشگرها آوردند. کیهان‌نوردان به چشم خود دیدند خلبانان قوی و سرزنده دیروز بر اثر آزمایش‌ها به روزی افتاده‌اند که نه تنها نمی‌توانند به فضا بروند، حتی توانایی خلبانی هم نخواهند داشت و برخی برای زندگی معمولی نیز دیگر توان ندارند.

نیفیدوف می‌گوید اجباری در کار نبود. در آغاز راه همه چیز به ما تذکر داده شده بود و همه ما به عواقب کارمان آگاهی داشتیم اما هدفمان را مقدس می‌دانستیم و به همین دلیل به‌رغم سختی کار، آنهایی که توسط پزشکان و به دلیل از دست دادن سلامت برکنار نمی‌شدیم، بعد از پایان دوره معالجه به کار آزمایشگری ادامه می‌دادیم.

کیهان‌نوردان فضا نرفته

گرچه بخش مهمی از آزمایش‌ها روی آزمایشگرها انجام شد اما فضانوردان نیز در بسیاری از آموزش‌ها، تمرین‌ها و آزمون‌ها صدمه می‌دیدند و برکنار می‌شدند. در شرایط آن روزگار شوروی سابق، فرد برکنار شده سندی امضا می‌کرد که آنچه را در مدت آموزش دیده و شنیده به کلی فراموش کند و کلامی از آن را به کسی نگوید و انتقال ندهد و به این گونه بود که 25 سال بعد از انتخاب نخستین گروه کیهان‌نوردان مشخص شد آنها نه 12 نفر بلکه 20 نفر بوده‌اند.

از 20 عضو گروه یوری گاکارین، 12 نفر یعنی گرمان تیتف، آندیان نیکالیف، پاول پاپویچ، ولادیمیر کامارف، پاول بیلایف، الکسی لئونف، یوگنی خرونف، باریس والینف، والرئ بیکوفسکی، ویکتور گارباتکو، گئورگی شونین و البته گاکارین به فضا سفر کرده‌اند، اما تا اواسط دهه 80 کسی به درستی از اسامی و مشخصات والتین باندارنکو، گریگوری نیلیوف، آناتولی کارتاشف، والتین وارلامف،

والنتین فیلاتف، ایوان آنکیف، دیمیتری زایکین و مارس رافیکف خبری نداشت. جوان‌ترین عضو گروه، والنتین باندراکو 24 ساله در جریان آزمایش‌های مربوط به اتاق سکوت کشته شد. او ده شبانه روز در این اتاق طاقت آورد. در روز دهم و بعد از یک آزمایش پزشکی به دلیل اشتباه خود در آتش سوخت. اتاق او در آن لحظه با اکسیژن پر شده بود و باندراکو پنبه آغشته به الکل را از روی اشتباه بر روی اجاق برقی انداخت و در یک لحظه اتاق شعله‌ور شد. کارتاشف در جریان تمرین با دستگاه گریز از مرکز به دلیل فراباری 8 - 7 درجه، سلامتی‌اش را از دست داد. استخوان گردن وارلامف در پرش به داخل استخر صدمه دید. وارلامف سپس در مرکز آموزش فضانوردان به عنوان کارشناس فعالیتش را ادامه داد. او در سال 1980 به دلیل خونریزی مغزی مرد. نیلیوف، فیلاتف، آنکیف و رافیکف به دلیل تخطی از اصول اخلاقی از گروه اخراج شدند. زایکین تا سال 1969 کار را در گروه ادامه داد اما سرانجام گروه را به دلیل از دست دادن سلامتی ترک کرد. به هر حال امروز نیز فضانوردان پشت پرده زیادی وجود دارند که آزمایش‌ها را انجام می‌دهند. ممکن است بر اثر این آزمایش‌ها حتی صدمه ببینند اما کمتر کسی آنها را می‌شناسد. شاید در اخبار خوانده باشید چندی پیش برنامه‌ای تحت عنوان مریخ 500 به اجرا درآمد. در این طرح، باز هم چند آزمایشگر شرکت کردند. محل بسیاری از این آزمایش‌ها یا انستیتوی تحقیقات پزشکی و زیست‌شناسی مسکو است و یا کارخانه ساخت ادوات و تجهیزات پشتیبانی و ایمنی فضایی زوزدا. کارشناسان این دو محل یا افراد داوطلب از موسسات دیگر، آزمایش‌هایی را انجام می‌دهند که حاصل کارشان در آموزش یا برنامه‌ریزی سفرهای فضایی کاربرد دارد. آنها شرایط بسیار سختی را داوطلبانه می‌پذیرند تا کیهان‌نوردان در زمان پروازهای فضایی کمتر به خطر بیفتند یا صدمه ببینند.

اولین فضانوردان تاریخ

عکس یادگاری نخستین گروه کیهان‌نوردان شوروی و مربیان آنها با کارالیف (سرپرست فضانوردی آن روزگار در شوروی) این عکس 25 سال اجازه انتشار نداشت. یکی از فضانوردان شماره صفر ضمن آزمایش لباس فضایی نمونه‌ای از عکس‌های سانسور شده. در این عکس نیلیوف رتوش شده است. عکس واقعی تنها پس از حدود 25 سال اجازه انتشار یافت.